

УДК: 303.442

В.І. Куценко, О.В. Гарашук

НАУКОВА ПАРАДИГМА СТАЛОГО РОЗВИТКУ – ОСНОВА РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ

«Люди мають право жити
в доброму здоров'ї і продуктивно
трудитись в гармонії з природою»
Декларація по навколишньому
середовищу і розвитку,
1992 р. Ріо-де-Жанейро

У статті розкривається сутність сталого розвитку й соціальної відповідальності, їх взаємозв'язок, роль у розбудові соціально орієнтованої економіки, обґрунтовується парадигма її подальшого розвитку.

The article reveals the essence of sustainable development and social responsibility, their relationship, role in building a socially oriented economy, justified its development paradigm.

Ключові слова: сталий розвиток, соціально орієнтована економіка, парадигма, соціальна відповідальність.

Світ стає дедалі залежним і вразливим. Майбутнє передвіщає як велику загрозу, так і великі сподівання. Такі ж сподівання має й Україна, яка, на жаль, нині за рівнем життя, скажімо, в Європі посідає передостаннє місце (за нами лише Молдова), за рівнем народжуваності із 226-му країн – 222 місце; за рівнем смертності – на рівні Ефіопії; за тривалістю життя – на 136-му місці. Україна щороку втрачає населення, яке нині складає лише 45,8 млн. (1992-му р. воно складало більше 52-х млн.). У нашій країні суспільство практично поділено на бідних і багатих, відсутній середній клас, рівень доходів представників якого дозволяє реалізувати необхідні потреби. Водночас Україна задекларувала, що вона розбудовує соціально орієнтовану державу. Цьому має сприяти забезпечення в країні сталого розвитку. Не дивлячись на те, що останнім часом появилось багато робіт, присвячених дослідженню різних проблем сталого розвитку, проте в них ще не знайшли достатньо повного висвітлення ті його напрями, які й дозволили б прискорити формування в Україні соціально орієнтовану економіку.

Метою нашого дослідження є обґрунтування наукової парадигми сталого розвитку як основи успішної розбудови соціально орієнтованої економіки.

Це роботи Бартелсона Й., Білоруса О., Вебера О., Вовканича С., Дергачової К., Згуровського М., Тернборна Г., Хвесика М., Хлобистова Є., Шевчука В. та ін.

Ідея сталого розвитку належить В. Вернадському, який ще в першій половині минулого століття передбачив необхідність узгодження економічного, екологічного та людського розвитку таким чином, щоб від покоління до покоління не зменшувалися якість і безпека життя людей, не погіршувався стан довкілля, щоб відбувався соціальний прогрес, який має сприяти задоволенню потреб кожної людини. Іншими словами, має бути забезпечено збалансоване вирішення соціальних, економічних і екологічних проблем.

Сучасне ж визначення поняття «сталий розвиток» (sustainable development) пов'язують з ім'ям прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундланд, яка сформулювала його в звіті «Наше спільне майбутнє», що було підготовлено для ООН та опубліковано в 1987-му р. Міжнародною комісією з навколишнього середовища та розвитку. Сталий розвиток у формуванні ООН – це такий розвиток суспільства, що дозволяє задовольняти потреби нинішнього покоління, не наносячи при цьому шкоди можливостям майбутніх поколінь для задоволення їхніх власних потреб. Сталий розвиток – це, свого роду, система «людина – суспільство – природне середовище». На 42-й сесії генеральної Асамблеї ООН у Ріо-де-Жанейро були схвалені Концепція та принципи сталого розвитку суспільства, підготовлені Міжнародною комісією з навколишнього середовища та розвитку (у їх підготовці участь брали 179 країн світу, серед яких була й Україна). Запропоновані принципи стійкого розвитку були рекомендовані всім країнам у якості керівництва до розробки власних концепцій і програм. Головною метою даної концепції є успішне розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем. Щоправда, цієї мети, на жаль, не досягнуто як на світовому рівні, так і на рівні України.

В Європейському Союзі визначено 10 головних напрямів (індикаторів) сталого розвитку:

- економічний розвиток (ВВП на душу населення, інвестиції, конкурентоспроможність, зайнятість);
- бідність і соціальна виключеність (ризик бідності, фінансова бідність, доступ до ринку праці, інші аспекти соціальної виключеності);

- старіння населення (частка людей похилого віку, відповідність пенсій, демографічні зміни, фінансова стабільність громадян);
- здоров'я (період життя без хвороб, охорона здоров'я, статок і якість харчових продуктів, менеджмент хімічної промисловості, вплив ризиків навколишнього середовища на здоров'я);
- зміни клімату Землі й енергія (емісії «парникових газів», зміни клімату, енергія);
- виробництво та споживання (матеріалоспоживання в ЄС, еко-ефективність, загальне споживання, сільське господарство, корпоративна соціальна відповідальність);
- менеджмент природних ресурсів (польові птахи, запаси риби, морські екосистеми, ресурси чистої води, використання земельних ресурсів);
- транспорт (споживання енергії на транспорті, зростання кількості транспорту, соціальний та екологічний вимір транспорту);
- глобальне управління (довіра громадян до інститутів ЄС, узгодженість політики, участь громадськості);
- глобальне партнерство (офіційна допомога з метою розвитку, фінансування сталого розвитку, глобалізація торгівлі, менеджмент ресурсів) [7].

Проблема сталого розвитку є надзвичайно актуальною та гострою. Адже від її розв'язання залежить доля земної цивілізації. Кожна людина розуміє, що всі три елементи «людина» – «суспільство» – «природа» пов'язані між собою і жоден із цих елементів не може існувати один без одного. Відсутність збалансованості між економікою, екологією та соціальним розвитком зумовила збіднення населення, деградацію моралі, наростання регіональних і міжетнічних конфліктів. Саме такий підхід дозволяє забезпечити таку ситуацію, коли від покоління до покоління не погіршується стан навколишнього середовища, коли відбувається соціальний прогрес, чого, на жаль, останні роки в Україні не проглядається. Протягом останніх двох десятиріч, коли в Україні відбулося роздержавлення, формування нових капіталістів, які практично оволоділи всім національним багатством, яке створювалося сотні років нашими предками. Шахти, заводи, фабрики, природні ресурси практично «нові українці» отримали за безцінь. Водночас вони на себе не взяли відповідальність за забезпечення населення послугами та соціальною інфраструктурою, тобто, не взяли на себе соціальну відповідальність.

Поняття «соціальна відповідальність» почало широко вживатися ще в 70-х роках минулого століття. Воно пов'язано з питанням додержання прав людини, захистом прав споживачів і відповідним ставленням до проблем довкілля. Одним із перших дослідників, який звернув увагу на необхідність забезпечення соціальної відповідальності, був П. Друкер (1984 р.), яка, на його думку, полягає в тому, що бізнес зобов'язаний «конвертувати» соціальну відповідальність в нові можливості, економічну вигоду, у виробничі потужності, компетентність персоналу, зміцнення конкурентоспроможних позицій.

Єврокомісія визначила своє бачення корпоративної соціальної відповідальності, як добровільне рішення компанії брати участь у покращенні життя суспільства та захисту довкілля. Форум соціально відповідального бізнесу соціальну відповідальність розглядає як відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та на постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем. Звідси можна зробити висновок,

що до цього часу не існує єдиної точки зору щодо такої категорії, як «соціальна відповідальність», як і до поняття «сталий розвиток».

Водночас, слід зазначити, що ці два поняття тісно пов'язані між собою. Тобто, йдеться про те, що соціальна відповідальність має сприяти сталому розвитку. В свою чергу, сталий розвиток має сприяти розвитку бізнесу.

Дотепер, як зазначалося вище, в світі не існує загально визнаного тлумачення терміну «сталий розвиток», адже в ньому закладено певні суперечності. У спеціальних словниках термін «sustainable» визначається як характеристика процесу або стану, який може підтримуватися невизначено довго, а термін «sustainable development» – як поліпшення якості людського життя при збереженні сталості підтримувальних екосистем. Отже, сталий розвиток – це економічне зростання; це соціальний прогрес; це захист навколишнього середовища; це досягнення гармонії між людьми, суспільством і природою; це баланс економічних, соціальних, екологічних компонентів, направлений на максимізацію добробуту людини без ускладнення можливостей для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

У контексті соціальної складової сталого розвитку її елементами можуть бути: соціалізація (це процес входження особистості в суспільство, процес перетворення людини на повноцінну особистість, процес і результат засвоєння та активного відтворення індивідом соціального досвіду в процесі спілкування та діяльності; Соціалізація індивідуума відбувається як в умовах стихійного впливу на особистість різних обставин життя, так і в умовах цілеспрямованого виховання.), суспільна відповідальність, інформатизація, інтелектуалізація, які можуть виступати не лише як статичні, а, насамперед, як динамічні механізми організації. Таким чином, сталий розвиток ми розглядаємо як наслідок формування соціальної держави і як причина цього процесу. Сталый розвиток може забезпечити лише соціально орієнтована економіка, яка й передбачає соціалізацію суспільства.

Сьогодні про сталий розвиток суспільства, про соціально орієнтовану економіку в Україні мова не може йти. Адже за чисельністю населення наша держава повернулась на рівень 1970 р. Таких темпів утрат населення не знає жодна країна світу. До цього призвели, на наш погляд, незадовільні житлові умови значної частини населення; незбалансоване харчування, недоступність досягнень сучасної медицини, несвоєчасний відпочинок тощо. Все це й зумовило той факт, що в Європі тривалість життя українців є однією з найменших, а тривалість життя – це інтегральний показник стану здоров'я.

Сталий розвиток, як і розбудова соціально орієнтованої економіки, значною мірою залежать від фінансової складової економіки. Соціальні аспекти бюджетних видатків передбачають необхідність спрямування коштів на досягнення цілей людського розвитку, який вимірюється тривалістю життя, рівнем освіченості та добробуту населення.

Синергія поєднання людини та знання може проявлятися у будь-який, навіть не очікуваний, спосіб. Знання як фактор виробництва та ключова продуктивна сила нової економіки, що формується, нині перебувають у стані дослідження. Перетворення знань на продуктивну силу призводить до формування нового способу виробництва, ознаки якого вимальовуються. Проте, нинішній рівень розвитку продуктивних сил та відповідно панівний спосіб виробництва не дозволяють досягати поставлених цілей за допомогою існуючих засобів. Сьогодні знання ще не зайняли свого місця в одному ряду з іншими чинниками виробництва. Монополія на створення знань лише починає

зникати завдяки активній інформатизації, розширенню доступності освіти, зростанню тривалості здорового продуктивного життя населення. Перетворення знання на чинник виробництва вимагає аналізу особливостей його створення, розподілу накопичення та споживання. Знання є глобальним публічним благом, щодо якого ще не створено глобального правового, організаційно-інституційного та економічного порядку, а це негативно позначається й на впливі знань на забезпечення сталого розвитку.

Відсутність уваги до сталого розвитку в Україні у контексті розбудови соціально орієнтованої економіки є однією з причин того, що наша держава за індексом розвитку людського потенціалу із 171 країни займає 78-ме місце. Серед показників сталого розвитку, зокрема соціального блоку, є такі, що й неможливо оцінити в короткий термін або з кількісної точки зору (наприклад, роки життя без хвороб). Крім того, оцінка якісних показників, тобто тих, що не мають яскраво вираженого кількісного виміру, зважаючи на різні підходи, може бути суб'єктивною. Тож дотепер однією з найголовніших проблем є вдосконалення методологічної бази індикаторів. Водночас, слід мати на увазі, що запропонована ЄС система індикаторів сталого розвитку є такою, що може постійно вдосконалюватись.

Україна володіє сукупністю соціальних факторів і умов, які сприяють її переходу до сталого розвитку. Серед останніх — високий освітній рівень населення та сформована система підготовки кваліфікованих кадрів (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл населення за рівнем освіти

Освітній Рівень	Всі домогосподарства		У тому числі, які проживають:					
			у міських поселеннях			у сільській місцевості		
	2007	2008	у великих містах	у малих містах	всього		2007	2008
			2008	2007	2008	2007		
Кількість населення (тис) у віці 6-ти років і старші	42456,2	42106,1	17670,8	10866,1	28761,0	28536,9	13695,2	13569,2
Розподіл населення (%) у віці 6-ти років і старші за рівнем освіти: повна вища освіта	15,6	16,4	24,7	15,6	20,0	21,3	6,4	6,4
базова вища	1,0	1,1	1,4	1,3	1,3	1,4	0,6	0,5

неповна вища	17,9	18,0	20,5	21,4	20,8	20,8	11,6	12,1
повна загальна середня	37,9	37,2	34,1	36,2	35,7	34,9	42,6	41,9
базова загальна середня	13,1	12,9	8,8	12,0	10,5	10,0	18,4	18,8
початкова загальна середня	9,4	9,1	6,5	8,2	7,5	7,1	13,4	13,3
не мають початкової загальної та неписьменні частка населення, яке має професійно-технічну освіту	5,1	5,3	4,0	5,3	4,2	4,5	7,0	7,0
	20,4	20,3	19,1	20,3	19,5	19,6	22,2	21,8

Джерело: [5, с. 49].

Як видно з табл. 1., чисельність населення у віці 6-ти років і старші зменшується, а кількість студентів у ВНЗ у розрахунку на 10 тис. населення різко зростає. Особливо помітно змінилося співвідношення чисельності студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації до чисельності учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів не на користь останніх. Тобто дотепер серед українців панує бажання отримати вищу освіту. Підвищення освітнього рівня населення – це достатньо вагома передумова для переходу на сталий розвиток.

В Україні останнім часом різко зростає кількість тих, хто отримує не просто вищу освіту, а вищу освіту III-IV р.а. (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка кількості осіб, які навчалися в навчальних закладах у розрахунку на 10 тис. населення

Навчальні заклади	1990 /91	1995 /96	2000/ 01	2005 /06	2006 /07	2007 /08	2008 /09	2009 /10
У загальноосвітніх навчальних закладах	1379	1391	1372	1151	1098	1047	1001	978
У професійно-технічних навчальних закладах	127	108	107	106	102	98	96	92
У ВНЗ I-IVр.а.	316	300	392	578	597	606	599	565
з них I-II р.а.	146	120	107	108	100	95	87	77
III- IVр.а.	170	180	285	470	497	511	512	488
Співвідношення чисельності студентів ВНЗ I-IV р.а. до чисельності учнів ПТНЗ	2,5	2,8	3,7	5,5	5,9	6,2	6,2	6,1

Джерело: [4, с. 13].

Модель сталого розвитку в Україні має базуватися на науковій парадигмі соціальної еволюції і включає сукупність принципів та імперативів (вимог) до системи, структури економіки, режиму функціонування та взаємодії його підсистем.

Таким чином, сталий розвиток — це економіка не лише з розвинутою підприємницькою діяльністю та ринковою інфраструктурою, дійовим державним регулюванням, але й високопродуктивною працею, яку забезпечує високий освітньо-професійно-кваліфікаційний рівень, і яка забезпечує високий добробут усім членам суспільства, достатнє соціальне забезпечення для непрацездатних членів суспільства. Перехід до сталого розвитку — це зміна стратегії розвитку цивілізації, перехід до соціально орієнтованого суспільства, в якому мірилом є не речі, а духовні цінності, а знання людини допомагають їй жити в гармонії з природою. Все це сприяє підвищенню рівня добробуту, збагаченню культури, моральності народу на основі інтелектуально-інноваційного розвитку. Тобто, в такому суспільстві пріоритетами є: «високий інтелект — інновації — добробут». Цього можна досягти, дотримуючись наступних принципів:

- людина — ціль прогресу, рівень людського розвитку — міра зрілості суспільства й держави;
- підвищення рівня добробуту нації, подолання бідності, зміна структур споживання;
- пріоритетний розвиток системи охорони здоров'я, освіти, науки, культури — найважливіших сфер духовного життя суспільства, факторів довгострокового зростання продуктивної, творчої активності населення, еволюції господарства;
- покращення демографічної ситуації, сприяння стійкому розвитку поселень;
- перехід на природоохоронний, ресурсозберігаючий, інноваційний тип розвитку економіки;
- посилення взаємозв'язку економіки та екології, формування екологоорієнтованої економічної системи, розвиток її в межах господарської місткості екосистем;
- раціональне природокористування, що передбачає ефективне витрачання відновлювальних і максимально можливе зменшення споживання невідновлювальних ресурсів, розширення використання вторинних ресурсів, безпечну утилізацію доходів;
- розвиток міжнародного співробітництва та соціального партнерства з метою збереження, захисту й відновлення екосистем;
- екологізація світогляду людини, систем освіти, виховання моралі з урахуванням нових цивілізаційних цінностей;
- провідна роль держави в здійсненні цілей і завдань стійкого розвитку, вдосконалення систем управління, політичних механізмів прийняття та реалізації рішень;
- підвищення скоординованості та ефективності діяльності держави, приватного бізнесу й громадянського суспільства.

Дотримання цих принципів забезпечить високі темпи розвитку та ефективне використання, перш за все, людського потенціалу основі якісного вдосконалення системи освіти, охорони здоров'я, житлового будівництва, інших ланок сфери послуг; інноваційного розвитку національної економіки, підвищення рівня конкурентоздатності, розвитку наукоємних високотехнологічних ресурсо- і енергозберігаючих, екологічно чистих виробництв; соціального відродження села. Цьому має сприяти така соціальна політика, що забезпечує високий рівень життя, вільний розвиток людини, основними критеріями якої є:

– реалізація пріоритетів соціальної політики як однієї з важливих умов стійкого розвитку суспільства; гарантії прав на свободу людини та на вільну реалізацію трудового та інтелектуального потенціалу, щоб працездатний громадянин зміг забезпечити собі та своїй сім'ї матеріальний добробут;

– диференціація соціальної політики у відношенні різних верств населення, адресний соціальний захист малозабезпечених верств населення;

– взаємна солідарна відповідальність усіх суб'єктів (державна, підприємці, профспілки, населення) за результати соціального розвитку;

– права й гарантії, орієнтовані на зміцнення сім'ї – основної ячейки суспільства, на духовний, культурний, моральний розвиток громадян і, перш за все, – молоді; бережливе відношення до історичної спадщини предків і на спадковість поколінь; збереження самобутності національних традицій.

Для забезпечення соціальної стабільності необхідно, перш за все, привести заробітну плату до рівня, адекватного сучасним вимогам відтворення робочої сили. Особливо низькою вона є в, так званих, бюджетних галузях. Якщо в 2009 р. середня зарплата по Україні становила 1906 грн., то в освіті – 1611 грн., охороні здоров'я – 1307, у сфері культури та спорту – 1783 грн.

Водночас зростання заробітної плати відіграє позитивну роль у підвищенні продуктивності праці, а це значить і економіки в цілому.

У зв'язку з погіршенням стану здоров'я населення важливо покращити структуру харчування. Саме цьому має сприяти перехід від висококалорійного харчування зі значною часткою жирів і вуглеводів на менш калорійне за рахунок зростання споживання м'яса і м'ясопродуктів переважно нежирних сортів, риби і рибопродуктів, фруктів і ягід.

Для забезпечення соціальної стабільності необхідно сприяти розвитку духовної культури з метою задоволення соціально-культурних потреб та інтересів людини і суспільства. Цьому й сприяє розвиток житлового будівництва та його довгострокового кредитування, зокрема, для молодих сімей. Не менш важливу роль відіграє поліпшення якості медичної допомоги, розвиток профілактики, діагностики та лікування соціально значимих захворювань, посилення просвітницької та освітньої діяльності щодо формування здорового способу життя. Ці заходи дозволять у певній мірі пом'якшити демографічні процеси.

Забезпечення соціальної безпеки у сьогоденні умовах – це практично продовження реалізації Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, зокрема, 12 Міжнародного пакту про соціальні та культурні права (1996 р.).

Як зазначалося вище, населення України має стабільну тенденцію до зменшення. І зупинити цей процес можна, перш за все, через реалізацію соціальних орієнтирів. Проте вже сьогодні очевидно, що соціокультурні норми багатодітності в середовищі титульного середовища вичерпані. Потрібні політкоректні норми соціальної стимуляції підвищення народжуваності саме титульної нації, яка може зберегти базові історико-культурні та морально-етичні сімейні цінності, а також базові культурно-патріотичні цінності.

А тому стратегія соціально-економічного розвитку, забезпечення сталого розвитку передбачає забезпечення сталого розвитку в кожній ланці соціальної сфери. Світо-

вий досвід свідчить, що завдяки не лише в цілому соціальної сфери, а і кожній її ланки сталий розвиток перетворюється з філософії ідеї на інструмент повсякденного життя, пов'язується з відповідальністю кожного громадянина. Адже найважливішими цінностями сталого розвитку є відповідальність і справедливість, застосування не лише у сфері людських взаємин, а й у взаємодії людства з природою. Матеріальна безпека передбачає задоволення соціальних і духовних проблем людини. Пріоритетним для українського суспільства залишається забезпечення матеріально-економічних умов повсякденного життя. За умов соціальної дезінтеграції і розпаду системи норм, які гарантують суспільний порядок.

Забезпечення соціального розвитку як складової сталого розвитку з урахуванням потреб останнього можливе через модернізацію кожної ланки соціальної сфери, дотримання принципу системності. Останній у загальному вигляді означає, що явища об'єктивної діяльності, які розглядаються з позицій закономірностей системного цілого і взаємодії складових його частин, утворюють особливу гносеологічну призму або особливе «вимірювання» реальності. Системний підхід передбачає виділення системи, структури, елемента як на рівні системи в цілому, так і кожної підсистеми, з урахуванням такого кінцевого результату, якому підпорядковано функціонування системи.

Таким чином, сталий розвиток має ґрунтуватись на наступних принципах:

- сталий розвиток має задовольняти потреби нинішнього і майбутнього покоління, реалізувати власні надії на більш благополучне життя;
- сталий розвиток має бути направлений (сприяти) на довготривалий розвиток;
- сталий розвиток має сприяти подоланню бідності як етичний, соціальний та екологічний імператив;
- сталий розвиток має забезпечити загальний доступ до освіти, охорони здоров'я, економічних можливостей, сприяти гармонійному розвитку соціальної, економічної та екологічної складових; раціональному використанню ресурсного потенціалу, у тому числі кадрового. Незатребуваність висококваліфікованих компетенцій – основна причина низької якості знань випускників ВНЗ – є однією з причин виїзду молодих талановитих фахівців за межі України, поповнення наукового потенціалу інших держав. Нині лише у США проживає більше 16 тис. докторів наук – вихідців із колишнього СРСР [1, с. 62]. Негативно позначається на використанні інтелектуального потенціалу України й те, що значна частина науковців для збільшення власних доходів змушена або міняти свою професію, або ж працювати на декількох роботах, а це негативно позначається не лише на інтелектуальному потенціалі нації, а й настані її здоров'я.

Країни з високим рівнем соціального розвитку мають високі й показники витрат на охорону здоров'я, освіти, розвиток засобів масової інформації й комунікацій. У країнах з високим рівнем соціального розвитку забезпечена гармонізація основних факторів, які впливають на соціальний розвиток. Як наслідок цього, вони мають високий рейтинг політичної стабільності, значний рівень політичних і громадянських свобод, низький рівень корупції, низьку дитячу смертність, порівняно високу середню тривалість життя населення.

Дотепер, як свідчить статистика, соціальний стан впливає на рівень споживання, у тому числі природних ресурсів. Так, на 20% найзаможнішого населення світу припа-

дає 86% загальної суми особистих витрат, 58% – споживання світової енергії, 45% – м'яса та риби, 84% – паперу, 87% – особистих автомобілів і 74% – телефонів. Водночас на 20% найбідніших мешканців планети припадає 5% вищеперерахованих товарів і послуг. А тому, як свідчить статистика, подолання цих проблем можливе лише шляхом прискореного соціального розвитку, підвищення освітнього рівня населення. Одним із показників останнього є частка випускників повної середньої школи, які поступають у ВНЗ (рис. 1).

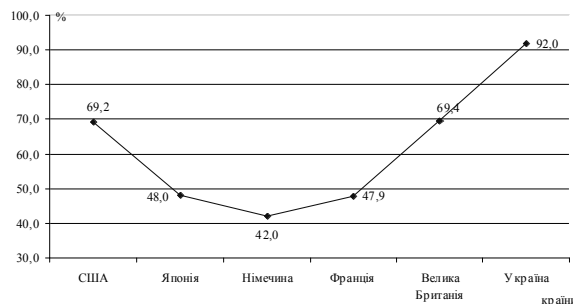

Рис. 1. Співвідношення чисельності прийому у ВНЗ і чисельності випускників повної середньої школи

Економіка знань потребує не лише зростання серед працівників частки осіб з вищою освітою, але і постійного підвищення рівня кваліфікації. Однак в Україні цій проблемі надається ще недостатня увага (рис. 2).

Рис. 2. Періодичність підвищення кваліфікації у різних країнах

Наразі в багатьох регіонах велику увагу приділяють забезпеченню сталого розвитку. Так, наприклад, в Основах сталого розвитку Харківської області до 2020-го року передбачається необхідність забезпечення реалізації наступних пріоритетів:

- поліпшення демографічної ситуації та розвиток кластеру охорони здоров'я. Цьому має сприяти раціональне споживання, поліпшення середовища існування людини, сприяння її соціальної активності, формування громадянського суспільства;
- скорочення диференціації доходів населення й реорганізація системи захисту його незахищених верст;
- поліпшення якості житлових послуг і реформування кластеру підприємств житлово-комунального господарства.

У довгостроковому плані успішне вирішення задачі сталого розвитку буде залежати від нових підходів, що приведуть до зміни звичної практики на всіх рівнях як офіційного, так і приватного життя суспільства.

Таким чином, основу сталого складає не лише екологічна й економічна, а й соціальна політика, що відповідає потребам людей, спрямована на збільшення середньої тривалості життя населення, забезпечення раціонального особистого споживання, поліпшення середовища існування людини, розвиток її соціальної активності. І навпаки гармонізація соціальної, економічної та екологічної складових сталого розвитку сприятиме розбудові постіндустріального суспільства досягненню оптимального співвідношення поточних і перспективних життєвих потреб, паритетності відносин у тріаді «людина – господарство – природа», тобто створення оптимальних умов для життєдіяльності населення, функціонування господарчих суб'єктів та їх економічної безпеки.

1. Бобков В. Образование и наука: адекватны ли они задачам модернизации? / В. Бобков // Экономист. – 2010. – С. 62; 2. Бутирська І.В. До питання про розуміння змісту поняття «сталий розвиток»: [Ел. ресурс] – Режим доступу: http://www.Rusnauka.com/29_DWS_2009/economics/53733.doc.htm; 3. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: мон. Луцьк: Настир'я, 2008. – 528 с.; 4. Продовження навчання та здобуття професії: [стат. бюл.]. – К.: Державний комітет статистики України, 2010. – С. 13.; 5. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2008 р. [стат. бюл.]. – К.: Державний комітет статистики України, 2009. – С. 49; 6. Шапоренко О.І. Стратегія стійкого розвитку як основа процесів управління: [Ел. ресурс] – Режим доступу: http://www.Rusnauka.com/4_SVMN_2007/Gosupravlenie/19265.doc.htm; 7. Panorama of the European Union. Measuring progress more sustainable Europe. Sustainable Development indicators in the European Union. Data 1990-2005. European Commission. – 2005, edition. – P. 207–214.